

KERESZTÉNY MAGVETŐ.

XII-ik évf.

Martius, Aprilis 1877.

2-ik füzet.

A SÖTÉTSÉG KINCSEI.

Egyházi beszéd: Freeman Clarke Jakabtól.

ANGOLBÓL: FERENCZ JÓZSEF.

Alapige: Neked adom az elrejtett kincseket és a titkos helyre tétetett gazdagságokat. Esa. 45: 3.

Esaiásnak ezen jóvendőlése, úgy látszik, napjainkban éri el megvalósulását. Épen most vettük a tudósításokat a mycenaei ásatásokról s azon sírok feltalálásáról, melyek, a miut gyanítják, az Agamemnoné és családjáé voltak és a melyek közel 3000 év óta háborítatlan és elrejtve valának. Csodálatos s láthatólag teljes hiteli tudósításokat kaptunk arany edényekről, arany koronákról, sisakokról, mellvértokról, királyi pálczákról, tálakról, csészékről, oszlopokról, a melyeket már kiástak és Athenbe szállítottak. Ezeket a czikkeket jóval azelőtt kellett eltemetni, mielőtt az Argivesek a várost meghódították 468⁰ban Kr. e. Ez az alapigéknek egyik teljesülése: Neked adom az elrejtett kincseket és a titkos helyre tétetett gazdagságokat.

Egy vagy két éve mult, hogy ugyanazon német tudós, a ki ezen becses felfedezéseket tette, a régi Trója és vára alapfalainak feltalálásával lepte meg a világot s itt megtalálta Priamus király kincseit is: arany edényeket, koronákat, királyi pálczákat, hamutól és kiégett széntől borítva, jeléül azon tűznek, melyet Ilium szenvedett, midőn azt az Agamemnon hadserege felgyújtotta. És így, miután a történészek megtagadták Trója létezését és kétségbe vonták Agamemnon és Priamus királyról szóló elbeszéléseket, mi egy néhány lábnyra beásunk a földbe és megtaláljuk az általok viselt koronákat, a kardokat, melyeket ők forgattak, a tálakat, melyekből ettek és a poharakat, melyekből ittak. Bizonyára, semmi sincs ugy elrejtve, hogy azt megtalálni, sem ugy eltitkolva, hogy megismerni ne lehetne.

Hasonlóképen a mi napjainkban fedeztettek fel és jutottak birtokunkba a sötétségnek ama kincsei, melyek Egyptom sirjaiban és Ninive sáncaiban valának elrejtve. Herodotus beszéli, hogy Cambyses, a persák királya, hogy sebesítette meg halálosan a szent bikát, Apist, midőn Egyptomot meghódította, „és” — hozzá teszi — „a papok a bikát titokban eltemették”. Nehány évvel ezelőtt az egyiptomi szent bika ezen elrejtett temetőhelye felfedeztetett és felnyitattott s a Dr. Abboth muzeumában New-Yorkban én is több mumiát láttam. Lehet, hogy ezek közül egy épen azon bikáé lehetett, a melyet Cambyses ölt meg Herodotus ideje előtt. Esaiás és Ezekiel könyveiben olvasunk Assyria hatalmas királyairól és Ninive gazdagságairól. Ninive romjai között egész szobákat találtak, telve táblákkal, a melyekre ékirással a legkülönbélebb nagy fontosságú dolgok voltak metszve. Ugy látszik, hogy ez egy közkönyvtár volt a nép számára, mert a könyvek közül egyik azt állítja, hogy Assyria királya, Asshurbanipal, ezeket a dolgokat az ő alattvalói oktatására iratta táblákra. Az assyriai királyok harczairól és győzelmeiről való tudósításokat, királyi határozatokat, istenekről szóló lajstromokat, imákat és hymnusokat, szótárokat, naptárokat, természetrajzi műveket, csillagászati számításokat, törvényes szerződéseket, országos eseményeket és hasonlókat foglalnak ezek magokban. Ninive 625-ben Kr. e. gyújtatott fel, és ezek a táblák azóta napjainkig el voltak temetve; de most a kutatók és tudósok szorgalma által napfényre kerültek ezek a könyvtárak, az ékirás betűi megfejtettek és a sötétség eme kincsei a világnak átadattak.

Az általunk beszélt nyelvbe is Isten történeti tényeket rejtett el. Azok a kis jelentőségű szók, a melyek oly könnyűeknek, hajlékonyoknak, minden kigondolható módon idomíthatóknak, a társadalmi miveltség fokkonkénti fejlődésével különböző dialectusokba áthullámozóknak, az emberi nem minden öszszecsoportosulásával új nyelvvé jegeczesedhetőknek látszanak — az embernek eme nyelve elévülhetlenebb emlék mint az ércz és márványoszlopok s oly eseményekről beszélnek, a melyek minden történetet megelőztek. Midőn ezt mondjuk, „Heaven” (ég), egy szót használunk, a mely a német „Himmel”-től (ég) származik és azon régi időre megy vissza, midőn a mi ősatyáink egy aryan törzsként voltak megtelepedve a nagy Himalaya hegláncz lábainál és annak megközelíthetetlen ezüstös csucsaira, magasba törő bérceire, nagyszerű kőszirt-csoportozataira, átjárhatlan erdőségektől koszoruzott végtelen kiterjedésű ol-

dalaira feltekintettek, azt hitték hogy ott van az ég, az istenek lakhelye. Kevés évvel ezelőtt még senki sem ismerte a görögök vagy latinok eredetét. Minden írott történelem hallgatag és minden emlék néma volt e tekintetben. De az európai nyelvtudósok az ugynevezett összehasonlító nyelvészet tudományával felfedezték, hogy a mai Európa összes nyelvei, kevés kivétellel, testvérnelvek, hogy a görög, latin s ezeknek származékai egyfelől, a kelta, német és szláv nyelvek másfelől mind egy nagy családhoz tartoznak, a melynek a régi hindu, perzsa, sanskrit és zend nyelvek legrégibb testvérei. Aztán a szavak összehasonlítása által azt is kitalálták, hogy minő állapota volt ezeknek a néptörzseknek, midőn közép-Ázsiát elhagyták. Mínthogy, például, a földmivelésnél használt szók a görögben és latinban különböznek a régi sanskritban használt hasonló szóktól, ebből azt is megtudták, hogy a földmivelést azután találták fel, miután a görögök és latinok kiköltöztek Ázsiából. Ellenben a pásztori életre vonatkozó szók ugyanazok lévén, ebből megtudták, hogy kiköltözésökkor nyájörök és pásztorok voltak és magukkal hozták ama szavakat. Azok a szavak, melyeket Európába telepedésök után találtak fel, a miveltségben ide érkezésök után tett előhaladásukat jelzik.

De nemcsak az emberek munkái vannak elrejtve ilyen formán nagy időre, hogy végre felfedeztessenek, hanem Isten a természetbe is kincseket rejtett el, melyek ezredévekig felfedezetlen maradnak és végre nyilvánosságokká lesznek. Mily számos ilyen titok lepleztetett le a mi időnkben? A nap sugarainak egy részében bizonyos vegytani erő volt elrejtve, a mely a jelen évszázig várt, hogy felismertessék. Ez a vegytani erő felfedeztetett és most a nap lerajzolja arczképeinket és képeket ad a Himalaya hegyeiről. Ugyanazon nap sugárnyalábjában egy más tulajdonság volt elrejtve, a mely szintén felfedeztetvén, kezünkbe adta az eszközöket, melyeknek segítségével ki lehet találni, hogy minő vegytani elemek égnek a napban és csillagokban. Nem sok éjjel ezelőtt egy harmadrendű nagysággal bíró csillag tünt fel a Hatytyuban és bebizonyult, hogy annál sokkal kisebb, csak hogy eredeti fényét negyvenszer multa feljül. A távcső megmutatta, hogy az egy iszonyu hydrogen gáz égés volt, hasonló ahoz, a melyet a vegyészek vegyműhelyeikben a víz felbontása által csinálnak. Ilyen felfedezéseket tesznek az emberek naponta a természetben. Semmi kétség, hogy millió meg millió titok van még elrejtve a körülünk levő dolgokban: lappan-

gó erők, melyek felfedezésre várnak a jövő nemzedék hasznára. A titkos helyeken elrejtett eme kincsek ott vannak az általunk beszívott levegőben, a lábaink alatti földben, a fellegekből lehulló esőcseppekben — hasznos titkok, melyek nagy szellemre várnak, csodák, melyek jövő felfedezők által odatnák meg, úgy elmondhatjuk, miszerint mi ma a jövő kor felfedezetlen csodái között élünk. A levegő körülünk, a föld alattunk, a tengerek vize telve vannak egy titkos jövővel.

Nem különben az ember lelkébe is a sötétségnek más kincsei vannak elrejtve. Mily titkos gazdagságot rejtett el Isten az emberi lélekbe!

„Sem a végetlen chaos, sem
A legmélyebb Erebus legsötétebb barlangja,
Sem valamely vak űr, melyet a képzelem
Álmában teremthet, nem lehet forrása
Oly nagy félelemnek, mint az, melyet érzünk
Ha gyakran lelkünkbe: az ember lelkébe nézünk.

Gondoljatok arra az erőre, melylyel egy Homer, Plátó, Dante és Shakespeare lelke birtak, hogy azzal műveket teremtsenek, melyek az olvasók millióinak lelkét fogják táplálni örök időkön át.

De a mi ennél is több, gondoljátok meg, hogy Isten minden ember lelkébe még bámulatosabb erőket rejtett el, az igaz és nem igaz, a jó és rossz, a kötelesség, becsület, tisztaság, szabadság és józanság, a végetlen és örökkévaló eszméit. A bölcsesség ezen kincseit rejté el Isten az ember lelkébe; egy napos teremtményét felruházta oly erővel, hogy a tér és idő végetlen korlátait is átlépje és a mindenek mindenható atyjával érintkezzék. A legszegényebb és legtudatlanabb gyermeknek, a ki vasárnapi iskoláinkban tanul, felébrednek lelkében ezek a magasztos eszmék, a melyek megmaradnak akkor is, mikor a nagy földteke, minden lakóival egyetemben hasonlóan az eltűnő álomképekhez, oda lesz. Különös, hogy Jézus erre gondolván, így kiáltott fel: „Köszönöm neked oh atyám, menynek és földnek ura, hogy elrejtetted ezeket a dolgokat a bölcsesektől és eszesektől és megjelentetted azokat a kis gyermekeknek“. Nem az okoskodás vagy elmélkedés, nem a könyvekben való buvárokodás vagy mélységes olvasmányok által lehet ezeket a legnagyobb igazságokat megismerni, mert ezek az isteni kijelentések, melyek hitet, reményt és szeretetet öntenek az ember keblébe, csak az alázatos szívűeknek és tiszta lelkűeknek, a kik azok ismeretére őszintén vágnak, nyilatkoztatnak ki.

A lélek mélyeinek minő sötét helyein vannak elrejtve azok a bámulásra méltó erők, a melyek az élet küzdelmei és bajai között néha egyszerre nyilvánvalókká lesznek? A mint napjaink haladnak, gyakran úgy találjuk, hogy a mit egykor lehetetlennek gondoltunk volna, képesek vagyunk megtenni, képesek vagyunk elhordozni csapásokat, a melyekről egyszer azt hittük volna, hogy azok minket megölnének. Minő titkos forrásból fakad fel a fentartó bit, a nyugodt bátorság, az elhatározás tenni és elhordozni oly dolgokat, a melyekre nekünk példát adnak más emberek, a kikben azelőtt szintén soha sem jelentkeztek hasonló tehetségek? Ezek az elrejtett kincsek, ezek a lappangó tehetségek, ezek a viszszatartott erők minden lélekben megvannak. Senki sem mondhatja meg, hogy mit nem lenne képes megtenni, midőn eljő az idő, mely ereinek és tehetségeinek felhasználására kényszeríti. A hívőnek mindenek lehetségesek. Soha sem ismerjük addig saját erőnket, a míg nincs bátorságunk azokat próbára tenni. Jézus azt mondja, hogy ha anynyi hitünk volna miut egy mustármag, azt mondhatnók eme hegynek: „Szakadj le innen a tengerbe“, és úgy lenne. Ezen merész hasonlat által Jézus meg akart győzni minket a bennünk levő kimeríthetelen lelki erőkről. Legyen bátorságtok szembeszállni a gonoszszal és félig már legyőztétek. Legyen bátorságtok hozzákezdeni a jóhoz és már csaknem meg van téve.

Jézus maga legnagyobb bizonyossága ezen végetlen erőknek, a melyek a lélekben elrejtve vannak s előhívásra várnak. Ő minden tekintetben hozzánk hasonló volt, lényegileg nem különbözött más emberektől. De a maga feltétlen odaadása által az isteni akaratnak, a maga feltétlen és tökéletes bizalma által az isteni szeretetben, a maga teljes alárendelése által az Isten igazságával szemben a világnak egy oly kijelentésévé lett, a melyből ez már 18 évszázóta táplálkozik. Ez idő óta az emberi nem legmagasabb miveltsége az ő szavaiból nyeri az éltető nedvet. Az emberiség nemcsak egy jelképes szertartásban, de valóságban az ő testét ette és az ő véréit itta. Az Isten igazsága, a melyért ő élt és meghalt, az Isten szeretete, melyet ő kijelentett, ezek valának az ő feste és vére, az ő lényének lényege. Az ő egész élete ezekben volt, és mivel magát teljesen az ő fájának teendő szolgálatra szentelte, a legfőbb igazságokat tanítván és azok szerint élván, ezért lön egy új mivelődési korszak alapítója.

Mondják néha, hogy Pál volt a kereszténység valódi megalapítója, mivel ő ragadta ki azt a judaismusból és tette egyetemes vallássá. Pál bámulatos munkát végzett, oly munkát, a melyet mi még most se tudunk illően méltányolni. De hogy vitte ő azt véghez? Honnan nyerte az erőt annak végrehajtására? Halljátok őt magát: „A mely életet most élek a testben, az Isten fiában való hit által élem“ — „kiben“ — t. i. Krisztusban — „a bölcseségnek és ismeretnek minden kincsei el vannak rejtve“. Pál örömmel nevezi magát a Jézus Krisztus szolgájának; a békét és reményt, a bátorságot és hitet, mikkel bir, mind egyedül a Jézusnak tulajdonítja, mint forrásnak; kinyilatkoztatta, hogy Jézus Krisztus lett nekünk Istentől bölcsesség, igazság, szentség és váltság; kinyilatkoztatta, hogy senki más alapot nem vethet, mint a mely egyszer vettetett, mely a Jézus Krisztus. Bizonyára, a Pál lelke teljesen át volt hatva a Jézusban való hit által és ezen hit ereje által cselekedett mindenenek.

Azok a tények, melyeket a Jézus életéből ismerünk, kevesek és az ő tanításairól szóló tudósítások is igen kicsi könyvbe bele férnek. Ő még mindig egy fölfedezetlen titok előttünk, nem vagyunk képesek az ő csudálatra méltó lelkének mélyébe bepillantani. Mégis, a mint az ő igéit olvassuk, a mint az ő szent életén gondolkozunk, mindannyiszor a legnemesebb lélek képe tűnik előnkbe, egy oly nemes lélek képe, a minőről a világ valaha magának fogalmat képes alkotni. Ő emeli fel lelkünket a legmagasabb eszményhez, a melynek felfogására ez képes lehet. Ő áll mint egy megvalósítandó példánykép az emberiség előtt. És ha a nagy eredmények megfelelőleg nagy okot feltételeznek, úgy azon hatalmas folyamnak eredete is, a melyet mi kereszténységnek nevezünk, valamely csudálatra méltó nagy dologra vihető vissza, és ez nem egyéb, mint azon rendkívüli személynek, a názárethi Jézusnak élete.

Ugyanazért tévedésnek tartom a mi barátaink, a szabad vallásuak (Free Religionists) részéről azt, hogy ők kicsinylik Jézust és azon nagy hit helyett, a melyet ő alapított, a gondolatoknak egy bizonyu nagy kiterjedésű rendszerét kívánják alkalmazni, a melyet ők az emberiség vallásának neveznek. Az emberiséget nem lehet nagy embereinek lealázásával emelni. Ezek birnak a legnagyobb befolyással arra, hogy az emberiség magas pályáján előre tolassék. Ha mi az amerikai történelemből kivennők oly embereknek életét és befolyását, mint Washington, Franklin, Sam Adams, John Quincy

Adams, Abraham Lincoln, Channing, mennyivel szegényebb lenne a mi országunk. Száz hasonló embernek kitörlése az emberiség történetéből vajmi mélyen alá süllyesztené ennek helyzetét, mily genge és szegény lenne egyszerre. És ha kivesszük a történelemből egyedül a Jézus életét, ha kitörljük az ő ragyogó példáját s gyanussá tesszük lelkének tisztaságát, jóságát és nagyságát, ez által meghatározhatlan, de mindenestre igen nagy mértékben meggyengítjük a remény forrásait s a haladás elemeit az emberi természetben. Egy nagy költő mondja, hogy Göröghon és a görög hősök annyit tettek az emberiségért, hogy

Ki szépre lelkesül,
 Ihletet erre Göröghontól nyer.
 S ki zsarnok fejére kardot emel,
 Göröghon hősi-re tekintve rohan
 Halálba inkább, minthogy éljen
 Szabadságtól megfosztottan.

Ha a történelem nagy hősei, az emberiség nagy költői, a nagy gondolkozók arra tanítanak, hogy életünket felséggé tehetjük, mennyivel többet tesznek erre nézve az ihletett lelkek, a melyek oly közel élnek Istenhez, hogy a világot mintegy az isteni jelenlét érzetével tölthetik be. Mily iszonyu veszteség lenne az az emberi természetre nézve, ha mi is azokat követnők, a kik a Krisztusban való hit megsemmisítésén munkálnak — kétségbe akarván vonni azt, hogy volt a világon egy ember, a ki tökéletes életet élt, a ki Istennek szent fia volt, mindig az atya keblén nyugodván, a ki nekünk édes testvérünk, a legbensőbb viszonyban állván szüntelen a legalsóbb rendű emberrel is közöttünk, a ki a legfelségesebb lény volt, a kit valaha a világ látott, teljes életét arra szentelvén, hogy keresse és megtartsa, a mi elveszett, hogy a bánkodónak vigaszt nyújtson és a bűnösöket felemelje az ők nyomorukból a bűnbocsánat és béke érzetére.

A keresztény vallás célja világosságra hozni „a titkos helyeken elrejtett kincseket“ a mi életünkben — megmutatni, hogy a vágynak, a hitnek, a reménynek, az önfeláldozásnak, a szeretetnek minő erőit rejtette el Isten a lélekbe. A Krisztus reményt s így bátorságot önt belénk és ez a bátorság igazolva van a tapasztalat által. A legszegényebb és legszerencsétlenebb teremtés életében is voltak pillanatok, midőn ennek kebelét a legönzetlenebb érzések hevítették. Még Legree is, a kegyetlenség szörnyképe egy mai napsági költeményben, kinos szemrehányásokat érzett keblé-

ben, midőn a hajfürtre tekintett, mely őt gyermekségére s édes anyja szeretetére emlékeztette. A legkeményebb szív meglágyul a halál előtt. Midőn a haza veszélyben van, egy időre minden ember hazafivá lesz. Elfelejtik világi érdekeiket, szűklátókörű politikájukat, torzszalkodásaikat, gonoszságait. Egy oly nagy veszély hallására, mint a brooklyni égés vagy az ashtabulai szerencsétlenség egy rokonszenves érzés lüktet át az egész országon és az egész világot atyafiságba hozza egymással. Ebből láthatni, hogy nyomor, bú és bánat mi módon teremtenek rokonszenvet, mi módon ébresztenek felelősséget, és mi módon készítik elő a jobb napokat.

Jézus Krisztus azért jött, hogy megkeresse és megmentse a mi elvesztett, azaz, hogy megtanítsa nekünk, miszerint senki sincs egészen és örökre elveszve. Ha Krisztus keres tégedet, te megtalálhatod. Ha Krisztusnak, ki az Isten tökéletes szeretetének képmása, hite van benned: legyen neked is saját magadban. Ha Isten nem akarja, hogy valaki elveszzen: nekünk nem kell hagyni magunkat, hogy saját hibáink és gonoszságunk miatt elveszszünk, hanem a szép, nemes és jó keresésére és követésére kell magunkat szentelni.

Egész életünk teljes titkokkal — elrejtett kincsek lábaink alatt, hasonlóan a mycenai és trójai gazdagságokhoz, a melyeket sok nemzedék gondtalanul taposott, nem ismervén az alatt levő gyöngyöket és aranyot. Titokteljes lehetőségek vannak mi bennünk, várva a megoldást. A bölcsesség kincsei, a tudomány kincsei, a szeretet kincsei várnak reánk. Ha hivek leszünk a szemeink előtt levő világossághoz: meg is találjuk azokat.

Ez a világ egy oly nagy terv szerint van berendezve, hogy abban mindig lesznek titkok. A mai nap titkait a holnap megfejti, de akkor aztán ismét valószínűleg más titkok fognak mutatkozni, a melyeket mi most nem látunk. A gonosz egy titok, a bűn is titok, a halál is titok.

A hittudományban és vallásban a titok alatt gyakran valami oly dolgot értettek, a mit hinnünk kell a nélkül hogy értenők, sőt értelmünk ellenére, minthogy azt soha sem lehet megérteni. Ha valamely tantétel ellenkezik saját józan okosságunkkal és erkölcsi érzésünkkel, azt mondják nekünk: „Ez titok“. Így a katolikusok titoknak nevezik az átlényegülést, a protestánsok titoknak a szentháromságot és tőlünk azt kívánják, hogy higgyük azokat ámbár józan eszünk ellentmond vagy másképp is érthetetlen dolgok.

Ámde a szentírásnak a titokról szóló tana egészen különböző ettől. És ez ebből áll — nagyon sok dolog van, a mit most nem lehet megfejtteni. Isten elrejtette azokat. Előbb utóbb azonban ezek is nyilvánvalókká lesznek. Mikor ez az idő megérkezik, hinni fogjuk azokat. De addig semmit sem hihetünk felőlük, hanem békével, reménnyel és bizalommal kell várnunk azoknak kijelentését. Soha sem kell azt mondunk, hogy hiszünk valamit, a mit nem látunk igaznak lenni, mivel ez anynyi mint hazugság által keresni Istennek tetszését. Mint véges és tökélytelen lényeknek, meglehetősen hoszszasan kell várakoznunk, míg alkalmasok leszünk egy titok megfejtésének látására.

„Most tükör és homályos beszéd által látunk“ — mondá az ihletett apostol, mely hasonlat is csak tökéletlen — „de akkor szemtől szembe“. „Most rész szerint van bennem az ismeret, akkor pedig léssen ugy, a mint tanítatom“. Maga Pál is minden ő mély belátásával, minden neki adatott kijelentésekkel, elismeri, hogy csak rész szerint van benne az ismeret. Ő nem dogmatizált, mint-ha nézetei teljesen helyesek volnának, hanem így szólott: „Minek-utána eljövend a tökéletes teljesség, akkor eltöröltetik, a mi rész szerint való. „Ha Pál nem vonakodott kimondani, hogy az ő hitnézetei elenyésznek és idővel igazabbak által helyettesítettnek, nem különös dolog-e, hogy az egyházak azt gondolják, hogy az ők hitczikkeik, csinálták legyen azokat akár a püspökök Niceaban, akár a presbiterianusok a Westminsterben örökre meg fognak maradni? Mi a mi régi véleményeink horgonyával megkötjük magunkat és az élet folyamát folyini hagyjuk, a nélkül hogy avál magunk is tovább haladnánk. Mi attól félünk, hogy Isten kimerítette a maga ihletését, midőn tudtára adta atyáinknak, hogy minő hitczikkeket és szertartásokat csináljanak és számunkra már egy sem maradt.

Mind ez tévedés. Isten épp oly közel van hozzánk, mint volt hozzájuk. A madár tökéletes módon rak magának fészket tavasszal, de a következő tavaszon ismét mást rak; nem megy vissza a régibe. Bizik az Isten új ihletésében, hogy az minden új tavasszal megújul. Mi pedig vissza járunk a mi régi fészkeinkbe, a régi hitczikkekekhez, míg azok darabokban hullnak alá az elkorhadás miatt és nem hisszük, hogy Isten megsegít minket is éppen oly jókat csinálni, mint amazok valának. A madár bölcsőbb, mint mi vagyunk.

Minden titok egy jövő kor profeciája, a mely attól várja fel-derítését. Minden feladat, melyet itt meg kell fejtenünk, bizonyos jövő megfejtésre mutat. Minden nehézség, melylyel az időben találkozunk, az örökkévalóságra utal. Minden sötétség, homály, rosz és fájdalom, mi e világon minket körülvesz, a halhatatlanságnak megannyi jegyei, s így szólnak hozzánk: „A mit most nem láttok, ezután meglátjátok. „Az élet egyfelől teljes titok, másfelől ezen titkok szünteleni kijelentése, folytonos homálylyal borítva egyfelől, örökre megvilágítva másfelől.

Igy lesz a jelen és jövő élet egy. Így száll az ég a földre. Így jön Krisztus mint testvér oldalunk mellé. Így sétál Isten az emberrel most a déli napfényben elrejtett világon, a mint sétált volt Ádámmal a kertben az est hűsében.

Isten megmutatja magát nekünk a szív ezen elrejtett emberében, annak kiszámíthatlan, határtalan erejében és tehetségeiben; a kebel megmérhetlen vágyaiban, annak legyőzhetlen hitében. Ezeknek elemei, a mint láttuk, minden lélekben megvannak. Következőleg itt és mindenütt az Istenben bizni tanítottunk. Sötétségről világosságra, halálból életre, a látott dolgok után azokhoz, a melyeket nem láttunk, gyalázatból dicsőségre, vétékből szentségre, az időből az örökkévalóságba. A mi egész életünk így el van rejtve Krisztussal Istenben.
